

Кравченко О.О.

к.пед.н., доцент кафедри соціальної педагогіки, соціальної роботи та історії педагогіки Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Україна, м. Умань

Пролетарська культурно-просвітницька організація як історико-педагогічний феномен

У контексті сучасних реформ гостро постають не тільки політичні й економічні проблеми, але й проблеми культурного розвитку держави, і пов'язані з цим питання формування демократичного, громадянського суспільства. Очевидно, що успішна реалізація вищезначених трансформацій обумовлена тісною взаємодією культури і держави, їх взаємовпливом. Держава актуалізує необхідність збереження і підтримки культури, зокрема, і через систему освіти шляхом національного виховання, яке спрямовується на залучення громадян до глибинних пластів національної культури і духовності, формування у дітей та молоді національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури, що визначено у Національній доктрині розвитку освіти (2002) [3]. Відтак держава зацікавлена у культурі, яка б виступала підтримкою їй у процесі реформаційних перетворень, з іншого боку, і культурі, як специфічному виду діяльності суспільства, необхідна підтримка держави. З огляду на це, дослідження історії таких двосторонніх процесів сприятиме уникненню помилок, виявленню досягнень та інноваційного потенціалу сучасного культурно-освітнього розвитку, а також проектування його у майбутньому.

Національно-культурне будівництво в державі відбувалося неоднозначно в залежності від ідеологічних і соціально-економічних умов на кожному з історичних етапів. Особливий інтерес становлять 20 -30 рр. ХХ ст. - період інтенсивного культурного розвитку із тенденцією на демократизм, творчість, різноманіття, водночас він залишається зовсім недосліджений або ж показаний

тенденційно, з позицій офіційної радянської педагогічної науки, коли складний і неоднозначний процес підганявся під наперед добре всім відомий результат [2, 7].

Серед недосліджених історико-педагогічних феноменів цього періоду залишається діяльність Пролеткульту - культурно-просвітницької і літературно-художньої організації пролетарської самодіяльності при Наркомосі, яка мала за мету широкий і всебічний розвиток пролетарської культури самим пролетаріатом [1, 719]. Організація Пролетарської Культури була створена за місяць до Жовтневого перевороту з метою підтримки «самодіяльності» пролетаріату у різних сферах культури, причому тільки на добровільних засадах. Із початку створення Пролеткульт став чітко структурованою організацією, яка мала статут, виборчий Центральний комітет, раду і відділи: організаційний, літературний, видавничий, театральний, бібліотечний, шкільний, клубний, музично-вокальний, науковий, господарський. Центральному Пролеткульту підпорядковувалися губернські, міські і районні пролеткульти. Діяльність Пролеткульту була спрямована на те, щоб „дати робітничому класу цілісне виховання, що незаперечно направляє його колективну волю й мислення”; за мету Пролеткульт ставив „вироблення самостійної духовної культури”.

Робота Пролеткульту проводилася у двох напрямках: перший - культурно-просвітницька діяльність і організація пролетарської освіти; другий - творча робота у сфері мистецтва, літератури, театру, музики. У межах першого напрямку робота реалізувалася через організовані робочі клуби, студії, бібліотеки, читальні, школи грамоти для дорослих, дитячі пролеткульти, музеї¹, вечірні класи загальноосвітнього, загальнополітичного напрямку, організацію концертів, видавничу діяльність. Пролеткульт мав ряд періодичних видань (журнали «Пролетарська культура», «Грядущее», «Горн», «Гудки» - всього близько 20 органів), випустив багато збірників пролетарської поезії та прози.

Ідеологія Пролеткульту висунула низку цікавих і новаторських ідей у художньому мистецтві (конструктивізм), науковій організації праці (естетизація оточуючого середовища), у діяльності „творчого театру”, кіномистецтва тощо. Особливу увагу Пролеткульт надавав естетичному фактору впливу літератури і мистецтва на людину, її емоційну піднесеність, спрямовану на пролетарське, класове світовідчуття. На цій основі створювалися літературні гуртки, поетичні студії, які працювали на базі соціологічних методів. Ідеологія Пролеткульту здійснила значний вплив на побудову всього навчально-виховного процесу в радянській школі та в позашкільній роботі. В структурі комплексної організації навчання в школі мистецтво і література розглядалися як емоційно-естетичний засіб формування класової пролетарської свідомості у дітей. Пролеткульту була створена система шкільних дитячих театрів, клубів, творчих гуртків по всій

¹ З ініціативи Пролеткульту до 1921 р. в СРСР відкрилося біля двохсот нових музеїв (до революції їх було всього 30).

території СРСР [1, 719].

Історіографічний аналіз праць засвідчив, що в історико-педагогічній науці немає цілісного і системного дослідження, де б висвітлювалися організаційні основи та педагогічні засади діяльності Пролеткульту в Україні в контексті суспільно-історичних змін (1917-1932). Це вмотивовує актуальність дослідження Пролеткульту як педагогічного феномену і необхідність подолання фрагментарності історико-педагогічних знань стосовно розвитку освіти у контексті діяльності культурно-просвітницьких організацій, позашкільних навчальних закладів з метою обґрунтування цілісного теоретичного знання й визначення його місця в сучасній педагогіці.

Література:

1.Енциклопедія освіти / АПН України ; [голов. ред. В. Г. Кремінь]. - К. : Хрінком Інтер, 2008. - 1040 с.

2.Нариси історії українського шкільництва. 1905 -1933: навч. посіб. / О.В. Сухомлинська та ін.; за ред. О.В. Сухомлинської. - К. : Заповіт, 1996. - 302 с.

3.Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, затверджена указом Президента України від 17 квітня 2002 року № 347 // Освіта України. - 2002. - №